

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет бізнесу і права

Кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу

**РОЛЬ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ У ПОВОЄННОМУ
ВІДНОВЛЕННІ ХЕРСОНЩИНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: студент II курсу 261-М групи
спеціальності: 242 Туризм і рекреація
освітньо-професійної програми «Туризм»
Пастух Ігор Олександрович

Керівник: к. соц. н., доцент Волошин О.В.
Рецензент: Данів О. А.,
директор ТОВ «Новелтревел»

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження туристичної індустрії	6
1.1. Сутність поняття та складові туристичної індустрії	6
1.2. Особливості та функції туристичної індустрії у повоєнному відновленні	11
1.3. Чинники, що впливають на розвиток туристичної індустрії.....	16
РОЗДІЛ 2. Сучасні тенденції та проблеми розвитку туристичної індустрії Херсонщини в умовах воєнного стану.....	19
2.1. Сучасний стан та основні тенденції розвитку туристичної індустрії регіону.....	19
2.2. Вплив воєнних дій на розвиток туристичної індустрії регіону.....	2
4	
РОЗДІЛ 3. Стратегія розвитку туристичної індустрії Херсонщини у повоєнному відновленні.....	31
3.1. Стратегічні перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії Херсонщини.....	31
3.2. Напрями та інструменти розвитку туристичної індустрії.....	36
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

Актуальність теми. Туризм – це один з ключових секторів економіки більшості країн світу. Індустрія туризму є галуззю, яка приносить найбільший дохід як в бюджет Херсонщини так і України в цілому.

Однак туризм є досить нестабільним сектором економіки, який дуже вразливий до криз різного походження. Зокрема, Херсонщина на початку 2022 року зустрілася з дуже серйозним викликом – повномасштабним вторгненням Російської Федерації. Це безпосередньо вплинуло на всі сектори економіки та на всі сфери життя не тільки українців. Найбільш руйнівні наслідки стосувалися саме туристичної сфери, яка в перші місяці повномасштабного вторгнення знаходилася на межі зникнення, адже розвивати туризм в регіоні, де проходять активні бойові дії, було неможливим.

Постійні ракетні обстріли певних частин України, бойові зіткнення, мінування території, воєнний стан – все це є ключовими аспектами життя сучасного українського суспільства, в умовах яких продовжують працювати різні сектори економіки. Туризм не є виключенням.

Деокупація частини Херсонщини та безпекова ситуація дозволяли частково відновити роботу туристичних підприємств, але розвивати туристичну індустрію неможливо. Індустрія туризму зіштовхнулася з багатьма проблемами, однією з них є відновлення туризму Херсонщини після закінчення бойових дій. Тому аналіз та вивчення даної проблематики є наразі актуальним і буде актуальним як впродовж дії воєнного стану, так і в найближчі роки після завершення війни.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота (проект) є частиною дослідження, які проводяться кафедрою готельно-ресторанного та туристичного бізнесу Херсонського державного університету відповідно до ініціативної науково-дослідної теми «Теоретико-прикладні засади формування інноваційного продукту в

індустрії гостинності на Півдні України», державний реєстраційний номер: 0120U104331.

Метою кваліфікаційної роботи (проекту) є вивчення впливу воєнних дій на розвиток туристичної індустрії та повоєнне відновлення Херсонщини. Проект спрямований на виділення основних чинників, які впливають на розвиток та відновлення індустрії туризму, а також розробку конкретних методів розв'язання проблеми, пов'язаних з можливістю повоєнного відновлення туризму.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) дослідити сутність та складові індустрії туризму;
- 2) виокремити чинники, які впливають на повоєнне відновлення туризму та його розвиток;
- 3) проаналізувати сучасні тенденції та основні проблеми, які впливають на туристичну індустрію;
- 4) з'ясувати вплив воєнних дій на розвиток туризму;
- 5) запропонувати можливі методи та інструменти повоєнного відновлення.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступає туристична індустрія Херсонщини.

Предметом кваліфікаційної роботи є перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії Херсонщини.

Методи дослідження. Аналіз існуючих проблем передбачає собою використання різних методів дослідження, як загальних (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння тощо), так і спеціальних (статистичний). Під час проведення досліджень використовувався системний підхід для розгляду особливостей туристичної індустрії у повоєнному відновленні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у з'ясуванні механізмів впливу воєнних дій на розвиток та відновлення туристичної індустрії, а також виділення напрямів та інструментів повоєнного відновлення Херсонщини.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання результатів дослідження при розробці стратегій повоєнного відновлення туристичної індустрії Херсонщини органами управління, бізнес-планування для туристичних підприємств.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи пройшли апробацію у формі публікації в електронному збірнику матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, аспірантів і студентів з міжнародною участю «Інновації, гостинність, туризм: наука, освіта, практика» (2024):

- *Пастух І.О.* Роль туристичної індустрії у повоєнному відновленні Херсонщини. *IV Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених, аспірантів і студентів з міжнародною участю «Інновації, гостинність, туризм: наука, освіта, практика».* Львів, 2024. С. 341-344

Структура роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів та сіми підрозділів, висновку, списку використаних джерел (**60 найменувань**). Загальний обсяг роботи – **60** сторінок.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

1.1. Сутність поняття та складові туристичної індустрії

Туризм є одним із джерел задоволення потреб людини відпочинком та подорожами. Так було у всі часи. Тому давайте з'ясуємо тлумачення цього поняття, оскільки саме туризм займає основну роль у туристичній індустрії.

Відповідно Закону України «Про туризм» термін тлумачиться як «тимчасовий виїзд людини з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових цілях без зайняття оплачуваною діяльністю» [22].

Але незважаючи на затверджене на законодавчому рівні визначення поняття «туризм», науковці все ж пропонують власні визначення цього поняття (табл.1.1)

Виходячи з аналізу визначень поняття туризм варто звернути увагу на ті тлумачення, які виділяються своєю змістовністю:

- поїздка людини з місця постійного проживання з будь-якою ціллю, крім занять діяльністю, що сплачується з джерел, що знаходяться в місці відвідування, на термін не менше 24 годин та не більше 6 місяців [45];

- галузь реалізації прав та потреб громадян на відпочинок, оздоровлення та пересування, [52].

Але також є визначення, які дотично відносяться до туризму, тому не можна сказати, що вони розкривають сутність досліджуваного поняття, такі як: туризм – це багатопланова, динамічна діяльність, що реалізується культурною, суспільною, просторовою, психологічною та економічною сферами [345]; частина складової індустрії гостинності та престижу країни на міжнародному рівні [54].

Визначення поняття «туризм»

Поняття	Визначення
Туризм - це	сфера реалізації прав і потреб громадян на відпочинок, пересування, оздоровлення [54];
Туризм – це	поїздка особи з постійного місця її проживання з будь-якою метою, окрім заняття діяльністю, оплачуваною з джерела, що перебуває в місці відвідування, на термін від 24 годин до 6 місяців [46]
Туризм – це	динамічна й багатопланова діяльність, що присутня в суспільній, культурній, психологічній, просторовій та економічній сферах [33]
Туризм - це	складова частина успішної діяльності і престижу країни на міжнародній арені [52]
Туризм – це	безперервна, динамічна, поліфункціональна з тенденцією постійного урізноманітнення функцій, етапного відповідно до змін соціально-економічного розвитку та поступу НТП, полілінійного процесу з чітко визначеними хронологічним і хорологічним векторами розвитку [34]
Туризм – це	сфера життєдіяльності людини, пов'язана з перебуванням за межами постійного проживання, як правило, не з соціальними цілями, а також суб'єктів підприємницької діяльності, що забезпечують цей процес за рахунок реалізації туристичного продукту [23]
Туризм – це	багатогранне явище, в основу якого покладені всі сфери життєдіяльності суспільства, спрямоване на всебічний розвиток особистості у період обмеженого проміжку часу (від 24 годин до одного року поспіль), без зайняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування [38]
Туризм – це	іміджетворний і високоприбутковий сектор економіки та чинник підвищення міжнародного авторитету України [51]

Джерело: створено автором на основі [54, 46, 33, 52, 34, 23, 38, 51]

Зрештою, туризм – це специфічна діяльність, пов'язана з реалізацією відповідного конституційного права (наприклад, на відпочинок, освіту, лікування) здійснювати подорожі за межі звичайного середовища як самостійно, так і з використанням послуг туристичного оператора, на безперервний період до одного року, а не з метою отримання комерційного прибутку. [15].

Розглянемо тлумачення поняття «індустрія туризму». На сьогодні науковці пропонують чимало тлумачень цього поняття (табл.1.2).

Визначення поняття «Індустрія туризму»

Поняття	Визначення
Індустрія туризму – це	складна динамічна галузь економіки, яка включає в себе сукупність виробничих і невиробничих видів діяльності, спрямованих на виробництво товарів і надання послуг туристичного призначення (формування турпродукту) [18]
Індустрія туризму – це	сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності, які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [4]
Індустрія туризму – це	господарський комплекс міжгалузевого характеру, орієнтований на виробництво та реалізацію товарів і послуг туристичного та супутнього призначення, які задовольняють різнохарактерні потреби населення щодо організації дозвілля, і в результаті функціонування якого споживачі отримують комплексний туристичний продукт [24]
Індустрія туризму – це	міжгалузевий господарський комплекс, який являє собою інтегровану систему галузей, виробництв і видів діяльності, об'єднаних спільністю метою та суспільним призначенням задовольняти потреби населення у проведенні дозвілля в подорожі шляхом створення та реалізації туристичного продукту [27]
Індустрія туризму – це	сукупність виробництв різних галузей господарства, закладів культури, освіти та науки, що забезпечують створення матеріальної бази туризму, підготовку кадрів, виробництво, збут і споживання туристичного продукту [54]

Джерело: створено автором на основі [18, 4, 24, 27, 54]

Досліджуючи індустрію туризму варто згадати, що їй притаманні певні ознаки. Науковці виокремлюють наступні ознаки: індустрія туризму виступає як міжгалузевий господарський комплекс [18]; складова національної економіки [4; 11; 49]; комплекс різних суб'єктів діяльності індустрії туризму [41; 48; 8; 28]; комплекс виробничих [41; 28; 38] та невиробничих видів туристичної індустрії [41; 8; 13; 28]; навчання кадрів; етапи виробництва, збуту та споживання продукту туристичної індустрії [8; 18]; забезпечення створення матеріальної бази туризму [8]; приймання, обслуговування та транспортування клієнтів [10]; обслуговування потреб клієнта в процесі подорожі [18; 14]; спосіб вивчення території [28].

Зрештою зупинимось на визначенні, що туристична індустрія – це впорядкована система взаємодій між представниками міжгалузевого

господарського комплексу, діяльність яких пов'язана зі створенням, реалізацією та споживанням продукту індустрії туризму, який приносить значний соціальний та економічний ефект національній економіці шляхом задоволеності специфічних потреб клієнта у проведенні дозвілля в подорожах [12].

Отже, порівнюючи туризм та туристичну індустрію, бачимо що туристична індустрія єднає суб'єктів, прямо чи опосередковано пов'язаних зі створенням, реалізацією та споживанням туристичних продуктів з такими основними характеристиками:

- 1) *Невідчутність та нематеріальність послуги* – туристичні послуги не мають матеріальної форми, їхня якість залежить не стільки від форми і процесу надання, скільки від складної синергії, яка перетворює цю послугу на фізичний і розумовий потенціал людини.
- 2) *Нерозривність послуги та джерела її утворення* – кожна туристична агенція відрізняється своєю специфікою та унікальністю, що робить неможливим надання ними цих послуг за кордоном.
- 3) *Мінливість* - оскільки на послуги індустрії туризму значною мірою впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники, організації у сфері відпочинку повинні дотримуватися соціальних стандартів своїх послуг, відповідати потребам ринку та постійно здійснювати їх моніторинг і контроль.
- 4) *Відсутність права власності* – туристичні послуги на відміну від товарів, не можуть бути власністю, оскільки вони не мають матеріальної форми або інших відмінних рис чи характеристик.
- 5) *Незбереженість* - процес досягнення очікуваних ефектів від наданих туристичних послуг переривається в міру досягнення результатів.

- б) *Регуляторна складність* – є дуже суб'єктивним та підпорядковується дисципліні та бажанню, а також готовності учасників суспільних взаємин відповідати соціальним і ринковим вимогам [5].

В останні роки туризм став однією з основних категорій міжнародної торгівлі. За прогнозами, туристичний сектор стане одним з найважливіших роботодавців у світі. Впровадження нових технологій у сфері туристичних послуг не призводить до скорочення штату працівників, що зумовило зростання інтересу інвесторів до туристичного сектору [22].

Аналіз конкурентних переваг у залученні інвестицій в туристичну галузь дозволив визначити основні елементи туристичного потенціалу (рис.1.1).

Рис.1.1. Основні елементи туристичного потенціалу

Джерело: створено автором [10].

Туристична індустрія стикається з такими протиріччями: активно впроваджувати сучасні інформаційні технології у діяльність відповідних державних та приватних організацій та неефективність державної підтримки ключових принципів інформаційного поля в туристичній сфері, а тому, недостатнє організаційно-інституційне, фінансове та правове забезпечення.

Таким чином, туристична індустрія має важливе і зазвичай позитивне соціально-економічне значення у розвитку національної економіки, а отже, зазнає впливу державного регулювання.

1.2. Особливості та функції туристичної індустрії у повоєнному відновленні

Незважаючи на значну роль, яку відіграє туристична індустрія у сучасному стані глобальних економічних і соціальних відносин, у наукових джерелах практично відсутні дослідження залежності між туристичними показниками і туризмом, який впливає на економічні та соціальні процеси в країнах світу. У спеціалізованій літературі, як правило, акцентується увага на переліку таких чинників, як унікальні туристичні ресурси, капітал, робочої сили, сприятливий тарифний та прикордонний режими. Безумовно, перераховані фактори мають значний вплив у розвитку туристичної галузі тієї або іншої країни.

Під терміном туристична індустрія розуміють комплекс підприємств, організацій та установ невиробничої сфери та матеріального виробництва, які гарантують виробництво, розподіл, обмін та споживання туристичних продуктів, освоєвання та користування туристичними ресурсами та створення матеріально-технічної бази індустрії туризму. [8].

Індустрія туризму як міжгалузева національна економіка включає такі складові:

- Туристичні підприємства, що займаються розробкою, просуванням та продажем туристичних продуктів, включаючи туроператорів та агентства;
- Організації, що надають послуги з розміщення (готелі, хостели, будинки відпочинку, пансіонати тощо);
- Організації, що надають послуги харчування та напоїв (зокрема, ресторани, бари, кафе тощо);
- Транспортні компанії: автотранспортні компанії, авіакомпанії, залізничні компанії, річкові та морські транспортні компанії тощо;
- Екскурсійні компанії;
- Підприємства, що виробляють туристичні продукти, наприклад, туристичні сувеніри, туристичне спорядження та готельні меблі;
- Торговельні підприємства, особливо магазини, що продають туристичне сувеніри та спорядження;
- Підприємства, що організують розваги та дозвілля - кінотеатри, концертні зали, ігрові зали, клуби, тематичні парки тощо;
- Організації, що керують туристичною галуззю;
- Освітні та науково-дослідні організації; проектні установи [26].

Цей перелік є лише приблизним і не повністю характеризує туристичну індустрію. Оскільки процес організації туристичної діяльності розширюється і ускладнюється, кожного разу нові підприємства та галузі національної економіки залучаються у процес виробництва туристичних послуг. Торговельні компанії, банки та страхові компанії також надають послуги туристам. Опосередковано туристичну галузь формують підприємства, які надають послуги як туристам, так і іншим

відпочивальникам. До них відносяться культурні заклади, медичні та оздоровчі організації, підприємства зв'язку, організації, що виробляють товари народного вжитку та транспортні підприємства.

На сучасному етапі розвитку туризм включає головні риси глобального явища. Ці процеси зачіпають практично всі світові регіони, суттєво впливаючи на розвиток світової економіки в цілому. Індустрія туризму наразі носить глобальний характер та показує, що є галуззю рівня світового господарства, про що свідчать чималі обсяги надання послуг міжнародної торгівлі. Галузь туристичної індустрії є однією, що показує найстабільніші та найвищі темпи розвитку напротязі певного періоду часу.

Сьогодні індустрія туризму розвивається завдяки чинникам, які властиві саме індустрії туризму та гостинності, включаючи фактори: економіка та фінанси, юриспруденція та політика, соціально-демографічні зміни, сфера культури, розвиток торгівельної галузі, науково-технічного прогресу, транспортної інфраструктури (рис. 1.2).

Рис.1.2. Чинники розвитку туристичної індустрії

Туристична індустрія наразі забезпечує досить важливі функції:

- туризм – джерело грошових надходжень держави та засіб забезпеченості населення та зайнятості;

- індустрія туризму допомагає диверсифікації національної економіки, доповнюючи галузь туризму іншими сферами які допомагають та обслуговують.

Розвиток туристичної індустрії залежить передусім від вдосконалення туристичної продукції в туристичних дестинаціях, розвитку сфери туроператорського продукту та послуг, професійної туристичної агентської мережі, рівня використання можливостей маркетингу, людського чинника та стану системи дистрибуції. Ці фактори існують завдяки суб'єктам туристичної діяльності, які на них впливають та діють в межах галузі.

Туристична індустрія відіграє важливу роль у відновленні країн після воєнних конфліктів, слугуючи не лише економічним інструментом, але й механізмом соціальної реабілітації та міжнародного співробітництва. У цьому контексті можна виділити низку особливостей та функцій, які туристичний сектор виконує в процесі повоєнного відновлення.

1. Економічна роль та стимулювання зростання

Туризм є одним із найбільш інтеграційних секторів економіки, який сприяє відновленню інших галузей, таких як транспорт, будівництво, культура та роздрібна торгівля. Повоєнне відновлення часто супроводжується створенням нових туристичних маршрутів і відновленням інфраструктури, що забезпечує робочі місця та сприяє залученню іноземних інвестицій. Наприклад, розвиток історико-культурного туризму на місцях пам'яті може привабити туристів, зацікавлених у вивченні історії та підтримці відновлення.

2. Соціальна інтеграція та психологічна реабілітація

Туристична індустрія сприяє інтеграції різних спільнот, які зазнали втрат і соціальних потрясінь під час війни. Відновлення внутрішнього туризму дозволяє людям знову відкривати для себе країну, зміцнювати національну ідентичність та відчуття єдності. Крім того, культурні та рекреаційні заходи можуть виступати інструментом психологічної реабілітації, забезпечуючи можливість відволіктися від травматичних переживань.

3. Підтримка міжнародного іміджу країни

Туризм виконує важливу функцію у відновленні міжнародного іміджу країни, демонструючи її безпечність, гостинність та потенціал для інвестицій. Проведення міжнародних подій, культурних фестивалів і спортивних заходів дозволяє показати позитивні зміни в регіоні та залучити іноземних туристів.

4. Екологічна реабілітація

Під час війни природне середовище зазнає значних руйнувань. Туристична індустрія, орієнтована на екотуризм, може сприяти відновленню екосистем, оскільки проєкти у цій сфері зазвичай включають заходи з відновлення природних територій, збереження біорізноманіття та підвищення екологічної свідомості населення.

5. Переосмислення культурної спадщини

Культурні та історичні пам'ятки, які постраждали під час війни, можуть бути відновлені або переосмислені як символи стійкості та оновлення. Це дає змогу створити унікальні туристичні продукти, що мають особливу цінність для відвідувачів.

6. Підтримка місцевих громад

Туризм сприяє розвитку малого бізнесу, що є особливо важливим для громад, які постраждали від війни. Гостьові будинки, сувенірні магазини,

гастрономічні тури – усе це створює можливості для місцевих підприємців та забезпечує зростання добробуту населення.

Таким чином, туристична індустрія у повоєнному відновленні є потужним мультифункціональним інструментом, що сприяє економічному, соціальному, культурному та екологічному прогресу. Вона допомагає створити умови для сталого розвитку, підтримуючи не лише відновлення зруйнованої інфраструктури, але й відродження суспільства загалом.

1.3 . Чинники, що впливають на розвиток туристичної індустрії

Сьогодні на туристичну діяльність впливають різні фактори та чинники. До основних чинників, які впливають на розвиток туристичної індустрії відносять: економічні, політичні, науково-технічні, соціально-демографічні та культурні. Проте основним чинником виступає політичний, тому що має забезпечити ефективне функціонування сфери діяльності туризму в умовах стабільної політичної ситуації. До умов політичного чинника можна віднести: [9, с. 100]:

1. Відносини держав один до одної на міжнародній арені.
2. Платоспроможність і торговельний потенціал країни та її міжнародних партнерів.
3. Місце держави в міжнародному туристичному бізнесі.

Наступними чинниками, які посідають важливе місце поряд із політичними є економічні фактори, тому що їх пов'язують з підвищенням доходів населення, це дозволяє подорожувати та виділяти кошти на відпочинок. Туристичні послуги, як правило, користуються попитом серед населення країни з середнім та високим рівнем доходу.

На підвищення ефективності функціонування туристичної індустрії досить великий вплив має зовнішньоекономічна діяльність, а також

інтеграційні (глобалізаційні) процеси в країні, оскільки саме цей чинник підіймає активність населення та розвиває діловий туризм.

Що стосується соціально-демографічних факторів, то вони мають значний вплив на діяльність індустрії туризму, тобто при збільшенні населення країни відбуваються сприятливі процеси у розвитку індустрії туризму. Протягом свого періоду життя людина майже завжди знаходиться у стресі, напружена, відсутність контактів з іншими людьми, а туризм дає можливість прибрати ці недоліки, та допомогти людині розслабитися та відпочити [10, с. 19].

Відмітимо, що в сьогодні скорочення робочого дня і збільшення вільного часу, з одного боку, означає збільшення інтенсивності праці, з іншого. У зв'язку з тим, що з'явилося більше вільного часу у населення, можна простежити дві тенденції. Спочатку варто зазначити, що фрагментація відпусток і, по-друге, збільшення кількості екскурсій. Соціально-демографічний фактор характеризує поняття туризму третього століття (це є туризм, який вже налічує приблизно 600 мільйонів мандрівників) і асоціюється з більш пізніми шлюбами, кар'єрним просуванням жінок, відкладеним народженням дітей і збільшенням частки бездітних пар. Туристичні організації мають брати до уваги вищезгадані особливості туризму, оскільки це має позитивний вплив на розвиток індустрії туризму [18, с. 455].

Наступний чинник на який варто звернути увагу це є культурний чинник, оскільки саме він допомагає розвивати прагнення людини до пізнання культури та традицій інших народів та країн. Емоційна сфера справляє на туризм досить вагому ефективність, оскільки людина отримує задоволення від культурних потреб.

Досить важливу роль відіграє науково-технічний фактор, який простежується через більш нові прогресивні види індустрії туризму, що

передбачають збільшення кількості туризму та скорочення часу в дорозі у довготривалих подорожах, також цей фактор представляє у туристичній індустрії цифровізацію без якої неможливо уявити процеси бронювання авіарейсу, готелю за досить короткий період часу.

Ефективність функціонування туристичної індустрії в нинішній час передбачає:

- проектування будівництва сучасних об'єктів туристичної індустрії;
- застосування сучасних технологій обслуговування туристів;
- підвищення якості та культури обслуговування на основі діджиталізації туристичного індустрії;
- оптимальне та ефективне використання матеріальних ресурсів підприємств [13, с. 147].

Тому враховуючи вищеперераховані чинники можна забезпечити ефективний процес розвитку туристичної індустрії. Також цьому процесу сприяє розвиток ЗМІ, оскільки вони дозволяють туристичним організаціям прогнозувати розвиток туристичної галузі загалом та його окремих компонентів (туристичних продуктів та послуг).

РОЗДІЛ 2.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ХЕРСОНЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Сучасний стан та основні тенденції розвитку туристичної індустрії

Туризм є одним з головних пріоритетів для економічного та культурного розвитку регіону, але нинішня ситуація в політиці країни значно гальмує розвиток галузі туризму. Зважаючи на воєнні дії іноземні туристи не бажають відвідувати нашу країну та Херсонщину зокрема, необхідно запроваджувати заходи, щоб це виправити. Це означає впровадження належної інформаційної політики, спрямованої на створення позитивного іміджу України та регіону.

Одним з ключових перспективних цілей є впровадження європейської інтеграції, яка значно впливатиме на процеси реформування застарілої галузі туристичної індустрії країни та регіону.

Сучасний етап розвитку туристичного сектору спрямований на впровадження та створення іміджу основних країн європейської інтеграції, що загалом має значний вплив на діяльність національних органів державної влади. Однак не слід забувати, що існує низка перешкод на шляху до утвердження європейського тренду, зокрема, труднощі ведення підприємницької діяльності та суттєва відсутність позитивних зрушень у використанні інвестицій та державне фінансування соціальних сучасних програм, які пов'язані з туризмом.

Саме тому, щоб наш туристичний сектор розвивався швидко та ефективно, необхідно вчасно відреагувати та вирішити проблеми за прямої

державної підтримки. Основними перешкодами, які сьогодні стримують розвиток індустрії туризму в Україні необхідно виокремити наступне [21]:

1. Нестабільна та складна ситуація в регіоні та країні в цілому (ведення воєнних дій).
2. Брак кваліфікованих працівників у сфері туризму.
3. Невелика кількість готелів, що діють відповідно до прийнятих стандартів світу.
4. Неефективність маркетингу за кордоном.
5. Регіональний рівень туризму має багато недоліків.
6. Оподаткування, що негативно впливає на потенційних інвесторів туристичної індустрії.

Аналізуючи фактори, які стали перепоною ефективному розвитку туризму в нашій країні протягом останніх років, найважливішою проблемою є туристична інфраструктура регіонів. На нашу думку, для того, щоб вирішити дану проблематику, необхідно розвивати нові авіа-та залізничних маршрутів, що з'єднують різні регіони України, що дасть можливість мандрівникам зручно та швидко відвідати декілька туристичних дестинацій в Україні. Іншими словами, головною перепоною, яка заважає швидкому розвитку нашої країни, є технологічна відсталість.

Необхідно обов'язково врахувати те, що сьогодні наша туристична індустрія практично зовсім не використовує новітні туристичні технології, в той час коли для європейських країн це вже є повсякденною справою, а саме тоді, коли турист має змогу користуватися електронним довідником готелю, електронними відомостями про транспорт та його вартість. Але останнім часом наша країна все ж почала вирішувати дану проблематику, щоб туристична індустрія нашої країни була ближчою до міжнародного рівня обслуговування споживачів (мандрівників), хоча в умовах сучасності та в час війни впроваджувати новинки дедалі складніше. Досліджувати

туристичну індустрію необхідно із врахуванням усіх можливих несприятливих явищ, які виникають на ринку туристичної індустрії [31, с. 80].

Незважаючи на всі перепони, ситуація на українському туристичному ринку могла б покращуватися, так от наприклад, України до 2022 року у рамках стратегії розвитку туризму мала на меті вирішити такі питання, як комплексний розвиток туристичного сектору, курортів, створення належних санітарно-курортних послуг та модернізація застарілої туристичної інфраструктури. Ці напрямки повинні були дещо покращити ситуацію курортні та туристичні послуги і в результаті підвищити туристично-ресурсний потенціал.

Країна та Херсонська область мають досить багаті природно-рекреаційні ресурси і всі можливості для ефективного функціонування туризму. Основними положеннями туристичної індустрії є:

1. Заохочення інвестицій у розвиток туристичної індустрії області.
2. Гарантія безпеки мандрівникам в межах DESTИНАЦІЙ.
3. Участь у міжнародних програмах щодо покращення та розвитку туризму.
4. Покращення законодавчої бази.
5. Підтримка туристичних місць та визначних локацій [33, с. 12].

Для того щоб індустрія туризму нашого регіону приваблювала інвесторів доречно здійснити ряд соціально-економічних реформ, які сприятимуть поліпшенню інвестиційного клімату області. Також паралельно потрібно проводити заходи щодо інформування та доступності матеріалу в ЗМІ, мережі Інтернет, соціальних мережах, щоб повідомляти споживачів про доступність їх відпочинку в області.

Для того, щоб Херсонську область включити до списку держава має підтримувати власників об'єктів інфраструктури туризму, наприклад

запровадити необхідні льготи. При дотриманні цих умов інвестиційна політика Херсонської області значно покращиться. Крім того, зміни до податкового кодексу не призводять до втрат державного бюджету, а покращують фінансову ситуацію. Також варто не забувати про іноземних туристів, та постійно надавати інформацію про найвидатніші DESTINATIONAції регіону та проводити моніторинг туристичних потоків певних регіонів.

Туристична політика нашого регіону має базуватися на відповідних стратегіях і тактиках. Стратегії туризму передбачають формулювання загальних концепцій розвитку та цільових програм, реалізація яких потребує фінансування (інвестицій). Тактика туризму чітко визначає конкретні дії та методи для досягнення цілей у певних умовах. Ключовою ціллю концепції є створення сучасних, високоефективних та конкурентоспроможних туристичних підприємств, які, в свою чергу, надають можливість пропонувати широкий спектр послуг українським та іноземним громадянам.

Виділимо основні теперішні напрями розвитку туристичної індустрії Херсонського регіону:

- Залучення інвестицій, тобто підбір доречних економічних механізмів для заохочення зовнішнього та внутрішнього туризму;
- Система ліцензування є досить жорсткою для індустрії туризму;
- Формування відповідної законодавчої бази для регіональної індустрії туризму [37].

Тому, за допомогою туристичної індустрії можна значно збільшити бюджетний потенціал, збільшити кількість робочих місць та залучити як внутрішні так і зовнішні інвестиції. Детально проаналізувати сучасний стан ефективності функціонування туристичної галузі регіону, ми не можемо оскільки на більшій території області йдуть військові дії, але спираючись на дані до 2022 року робимо висновок, щоб покращити галузь потрібно перш

за все поліпшити державне регулювання сфери туризму, активізувати маркетинговий рекламний та рекреаційний потенціал на регіональному та державному рівнях. Також варто не забувати здійснювати економіко-фінансову підтримку туристичної індустрії на державному рівні, покращити кадровий потенціал та створити якомога оптимальніші взаємозв'язки між регіоном та бізнесом, оскільки це сприятиме розвитку туристичної інфраструктури. Тобто, тільки за допомогою ефективної державної підтримки та діалогу між регіоном та бізнесом можна створити гарний інвестиційний клімат для функціонування туристичної індустрії регіону [39, с. 161].

Аналізуючи останні 10 років саме з точки зору розвитку туристичної галузі необхідно зазначити, що починаючи з 2014 року – це були важкі та несприятливі для її розвитку роки (інфляція, девальвація), що достатньо негативно вплинуло на зменшення туристів. Далі можемо простежити певну тенденцію до зростання: починаючи з 2016 року до 2020 року дохід регіону підвищився завдяки туристичній індустрії на 20 %. Тому такий розвиток мав всі перспективи на успіх та розвиток, але військова агресія Росії проти України внесла свої корективи та значно скоротила потік туристів [23].

Тому для того, щоб відбувалась тенденція розвитку туризму в регіоні необхідно, щоб по-перше держава продовжувала свою подальшу роботу стосовно вдосконалення законодавчої нормативно-правової бази, також забезпечити обов'язково політичну стабільність та вирішити проблему туристичної інфраструктури, яка вже є застарілою в регіоні. Варто обов'язково зауважити, що вступ України до НАТО це є одним із головних напрямків економічного розвитку як країни в цілому так і Херсонського регіону, оскільки це забезпечить ефективне функціонування високоприбуткової туристичної галузі. Також важливим є те, що це

дозволить залучити більше інвесторів, а це і є основним елементом для ведення бізнесу в туристичній галузі, та допоможе покращити інфраструктуру в регіоні [30].

Не можливо не згадати події, які негативно вплинули на тенденцію розвитку туристичної індустрії за останні чотири роки. По-перше, це 2020 – 2021 рр., коли активно впроваджувалися карантинні обмеження та практично закрили кордони, закриття ресторанного та готельного бізнесу, обмеження транспортних перевезень. По-друге, військова агресія Росії проти України, яка безпосередньо знищила туризм Херсонського регіону [36, с. 101].

Отже, туристична індустрія включає багато факторів та чинників розвитку. Для того, щоб відновити належним чином туризм Херсонського регіону, необхідно запроваджувати нові підходи організації та управління в туристичну галузь.

2.2. Вплив воєнних дій на розвиток туристичної індустрії регіону

Масштабні військові дії, розпочаті Росією проти України 24 лютого 2022 року, внесли значні корективи в організацію та функціонування туристичної індустрії. За офіційними даними, станом на квітень-травень 2024 року 7,7 мільйона українців були внутрішньо-переміщеними особами. Для розміщення внутрішньо-переміщених осіб були потрібні готелі, хостели та заклади харчування, і саме туристична галузь запропонувала вирішення цієї проблеми.

В умовах сучасного існування, не зважаючи на воєнні дії туристична індустрія все ж продовжує функціонувати, але тільки в тих областях де це є більш безпечно та які є віддаленими від півдня та сходу країни. Війна це є

одна із причин подорожей нашого переміщеного населення, особливо це громадяни сходу та півдня нашої країни до більш безпечних міст західних областей [25, с. 7].

Активні бойові дії в Херсонському регіоні унеможлиблюють літній туризм на узбережжі Чорного та Азовського морів. І це варто відзначити. Навіть якщо війна закінчиться, на окупованих територіях встановлені міни, що робить перебування туристів дуже небезпечним. Розмінування займає досить багато часу, а окуповані Росією території зазнали величезної шкоди інфраструктурі, логістиці, природним заповідникам, медичним та рекреаційним закладам. Крім того, варто відзначити моральний стан населення, на відновлення якого знадобиться багато часу.

Туристична інфраструктура, логістика, шляхи сполучення, туристичні об'єкти є повністю зруйновані у Херсонській, Луганській, Донецькій, Запорізькій та Харківській областях. [41, с. 267].

Воєнні дії мають значний і багатогранний вплив на туристичну індустрію регіону. Вони не лише призводять до безпосередніх економічних втрат, а й змінюють сприйняття регіону на міжнародній арені, трансформують туристичну інфраструктуру та потребують кардинальних змін у стратегіях розвитку туризму. Вплив війни можна поділити на кілька ключових аспектів:

1. Руйнування туристичної інфраструктури

Воєнні дії часто супроводжуються руйнуванням об'єктів туристичної інфраструктури, таких як готелі, ресторани, музеї, культурні пам'ятки та природні парки. Знищення транспортної інфраструктури – доріг, залізничних вузлів, аеропортів – також ускладнює доступ до регіону, що знижує його привабливість для туристів. Відновлення цих об'єктів потребує значних фінансових ресурсів і часу.

2. Зниження рівня безпеки

Безпека є одним із головних факторів при виборі туристами місця для подорожей. Воєнні дії призводять до зростання ризиків для туристів, таких як небезпека обстрілів, наявність мін і нерозірваних боєприпасів, а також потенційна загроза кримінальних дій через дестабілізацію регіону. Як результат, потік як внутрішніх, так і міжнародних туристів зменшується або повністю припиняється.

3. Психологічний вплив на туристів

Воєнні конфлікти формують негативний імідж регіону в очах потенційних туристів. Навіть після завершення бойових дій страх перед можливими залишковими небезпеками, такими як соціальна нестабільність або екологічні проблеми, може зберігатися протягом тривалого часу.

4. Вплив на економіку туристичного сектору

Зменшення потоку туристів негативно впливає на доходи місцевого бізнесу, зайнятого у сфері туризму. Підприємства змушені закриватися, працівники втрачають робочі місця, а місцеві бюджети – податкові надходження. Збитки від воєнних дій можуть призводити до багаторічного занепаду галузі.

5. Екологічні наслідки

Воєнні дії завдають значної шкоди довкіллю: забруднення ґрунтів, води та повітря, знищення природних ландшафтів і зменшення біорізноманіття. Це ускладнює розвиток екотуризму, який у багатьох регіонах є важливою частиною туристичної індустрії.

6. Можливість розвитку воєнного та темного туризму

Парадоксально, але війна може створювати передумови для розвитку таких напрямків, як воєнний і темний туризм. Туристів можуть зацікавити місця бойових дій, меморіали, військові музеї та руїни. Це дозволяє зберегти пам'ять про події, однак викликає етичні дискусії щодо доцільності такого виду туризму.

7. Вимушена зміна пріоритетів та стратегій

У результаті воєнних дій регіон змушений переглядати свою туристичну політику. Акцент може зміщуватися на внутрішній туризм, відновлення об'єктів спадщини або створення нових туристичних продуктів, спрямованих на подолання наслідків конфлікту.

8. Міграційні процеси

Через воєнні дії населення регіону часто змушене переселятися, що призводить до втрати робочої сили в туристичній галузі. Це також змінює соціальну структуру регіону, впливаючи на характер та спрямованість туристичних послуг.

Широкомасштабне вторгнення Росії вплинуло на туристично-рекреаційний потенціал Херсонщини. Починаючи із 2022 року Херсонська область не може використовувати свої туристично-рекреаційні ресурси. Нижче представимо перелік туристично-рекреаційних ресурсів області, які на даний час перебувають під окупацією агресора. Дані складемо до таблиці «Туристично-рекреаційні ресурси Херсонщини, які знаходяться під окупацією».

Таблиця 1.3

Туристично-рекреаційні ресурси Херсонщини, які знаходяться під окупацією».

Регіон	Історичні пам'ятки культури	Об'єкти природного заповідного фонду	Значущі об'єкти
Херсонська область	5,9 тисяч пам'яток, серед яких 143 пам'яток внесено у Державний реєстр національного надбання.	Налічується 69 територій, зокрема 2 біосферні заповідники Асканія-Нова та Чорноморський.	1. Азовське та Чорноморське узбережжя. 2. Сприятливі кліматичні умови.

Джерело: створено автором на основі [11,23,33]

У таблиці ми представили основні туристично-рекреаційні ресурси окупованої області Херсонського регіону. Звісно, що доступ на територію

не можливий і не можливо підрахувати масштаби пошкоджень, оскільки на значній частині території тривають бойові дії. Тому здійснювати туристичну діяльність на цих територіях неможливо.

Про деякі руйнування туристичні та рекреаційні об'єкти вже відомо, але це тільки території, звільнені від окупаційних сил. Нижче наведено перелік пошкоджених туристичних об'єктів, переважно музеїв, історичних будівель, церков, театрів і концертних залів. Дані зібрано у таблиці «Постраждали туристичні об'єкти Херсонщини» (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Постраждали туристичні об'єкти Херсонщини

Херсонська область	
Музеї	Херсонський обласний краєзнавчий музей Херсонський обласний художній музей ім. Шовкуненка
Бібліотеки	Херсонська обласна наукова бібліотека ім. Олесея Гончара Білозерська бібліотека імені Петра Григоренка Олександрівська бібліотека Станіславської територіальної громади Чорнобаївська сільська бібліотека
Церкви	Свято-Духівський кафедральний собор Храм Різдва Пресвятої Богородиці
Історичні будівлі	Історичні пам'ятки неподалік старої Привізної церкви Архітектурні пам'ятки поблизу вулиці Рішельєвської Пам'ятка архітектури місцевого значення – будинок Сербінова (1909р) Садиба О.В.Шовкуненка
Концертні зали	Херсонський обласний музично-драматичний театр імені Миколи Куліша Херсонський обласний академічний театр ляльок

Джерело: створено автором на основі [7,35,37]

У цій таблиці наведено перелік туристичних об'єктів, пошкоджених під час війни, але, на жаль, це не повний перелік втрат. Більш детальний аналіз втрат стане можливим після закінчення війни. Загалом слід зазначити, що туристично-рекреаційний потенціал нашого регіону є дуже високим, але російсько-українська війна стала на заваді його розвитку і водночас спричинила руйнування пам'яток архітектури та культури, різних

історичних пам'яток, які є культурним надбанням та туристично-рекреаційними ресурсами [25, с. 10].

Тому нами було систематизовано та виокремлено основні шляхи розвитку туристичної індустрії регіону в умовах війни. Виділимо основне на що необхідно звернути увагу:

1. Розробити проєкт маршруту пам'яті, щоб висвітлити злочини держави-агресора проти України та зберегти в історії частину об'єктів, знищених окупаційною владою.

2. Заснування та функціонування інформаційного проєкту, який дозволить користувачам переглядати фото звільнених сіл та міст Херсонської області (Херсон, Чорнобаївка, Олександрівка, Киселівка та ін.). У цьому проєкті все можна побачити у форматі 3D.

3. Участь української туристичної галузі в офіційних заходах Європейського туристичного комітету.

4. Задokumentувати збитки, завдані Російською Федерацією туристичним дестинаціям Херсонщини, та розробити стратегію відновлення після припинення бойових дій в Україні.

Наші пропозиції щодо розвитку туристичної індустрії регіону дозволять:

- розбудувати туристичну індустрію та інфраструктуру регіону;
- збільшити обсяги надходжень коштів до бюджету;
- підвищити ефективність управління туристичною галуззю;
- покращуватиме розвиток малого та середнього регіонального бізнесу;
- підвищить поінформованість туристів щодо Херсонщини та покращить імідж області.

Водночас варто зазначити, що саме зараз в туристичній галузі регіону має унікальну можливість знайти для себе нові перспективи розвитку [33, с. 14].

Наразі Україна бере участь у перспективних програмах співробітництва в туристичній сфері та активно бере участь у запровадженні та функціонуванні новітніх туристичних технологій (діджиталізації). Вона також має доступ до глобальної інформаційної мережі і може використовувати передові методи для підготовки туристичних кадрів та підвищення кваліфікації. Тому Херсонщині варто було б долучитися до програм та новітніх технологій, які дозволять підвищити туристичний потенціал регіону та збільшити туристичні потоки.

Воєнні дії значно ускладнюють розвиток туристичної індустрії, проте вони також відкривають можливості для її переосмислення та трансформації. Успішне відновлення вимагає комплексного підходу, який включає відбудову інфраструктури, розвиток нових туристичних продуктів, залучення інвестицій та міжнародної підтримки. Туризм, попри виклики, може стати одним із ключових факторів економічного та соціального відродження постраждалих регіонів.

Тому, найближчим часом наша область повинна розробити низку заходів для розвитку туристичного сектору з метою підвищення його конкурентоспроможності у туристичній індустрії. Також необхідно вдосконалити політику щодо туризму. Всі ці заходи, які ми пропонуємо, зроблять наш регіон більш привабливою для туристів.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ ХЕРСОНЩИНИ У ПОВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ

3.1. Стратегічні перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії.

Туристична індустрія внаслідок військового конфлікту, розпочатий Росією проти України 24 лютого 2022 року зазнала значних втрат і на той час не повністю оговталася від пандемії (були впроваджені правила боротьби з пандемією). Війна в Україні призвела до повної зупинки авіасполучення, а туристична галузь країни зазнала значних змін і набула нових характеристик: туристична галузь переважно базується на волонтерстві та перетворенні туристичних об'єктів на волонтерські штаби; розробка туристичних маршрутів з обов'язковим облаштуванням бомбосховищ; розробка російських цілей для ракетно-бомбових ударів. Акцент робиться на розробці туристичних маршрутів, які не перетинаються з військовими об'єктами, що є ціллю для російських ракетно-бомбових ударів, та повному виключенні пляжних і пішохідних турів через наявність замінованих територій [26, с. 200].

Інтерес до туристичних об'єктів, які на даний час знаходяться на деокупованій території значно знизився, так як турист не має змоги відвідувати туристичні місця через постійні масовані ракетні удари, і також важливим є те, що держава не може дати гарантію безпеки населення та туристу. Початок війни призвів до повної втрати туристичних потоків Херсонського регіону. Діловий туризм взагалі перестав функціонувати (всі міністри закордонних справ покинули Україну, тим більше й Херсонщину, де на жаль сьогодні знаходиться небезпечно навіть на деокупованих

територіях), а внутрішній туризм зазнав радикальної трансформації, спрямованої на переміщення людей із зон конфлікту в безпечніші райони.

Проте, не будемо втрачати надії на покращення туристичної ситуації Херсонської області та розробимо перспективні напрями розвитку туристичної індустрії регіону у повоєнному відновленні [42]:

1. Використовувати досвід країн, які пережили схожі політичні та економічні ситуації, для збільшення кількості іноземних туристів. Необхідно розробити маршрути пам'яті через символічні місця. Перспективно розвивати освітній туризму різних містах регіону, показуючи злочини, скоєні країною-агресором.

2. Звернути увагу іноземних туристів на села Чернобаївка, Посад-Покровське, Олександрівка та інші особливі місця, що символізують славу українського народу.

3. Розробити стратегії, які будуть націлені на відновлення туристично-рекреативних дестинацій Херсонщини.

Для відновлення туризму в Херсонській області необхідно використовувати нові, більш ефективні методи реклами, які сприятимуть ефективному просуванню туристичних продуктів на державному рівні та за кордоном.

Найважливішим кроком на шляху до відродження туристичної галузі є вивчення досвіду країн, які пережили подібні ситуації (війни). Моделлю для розвитку туристичної галузі можуть слугувати такі країни: Хорватія, Ізраїль, Кіпр, Грузія [5, с. 42].

Під час громадянської війни хорватська туристична галузь практично припинила свій розвиток. Після закінчення бойових дій було розпочато масштабну PR-кампанію для туристичних та рекреаційних об'єктів. Хорватія має понад 1000 островів, і це географічне розташування сприяло швидкому та ефективному розвитку туристичної галузі. Хорватські

острови відомі своїми екологічно чистими пляжами. У той же час, процвітаюча туристична галузь позитивно вплинула на економіку країни в цілому.

Кіпр наразі є найпопулярнішим туристичним напрямком, і туризм стрімко розвивається після закінчення військового конфлікту між турками і греками. Розвиток туристичної галузі відбувався за тією ж схемою, що й розвиток туризму в Хорватії. Тобто, засоби масової інформації просували основні переваги туризму в своїй країні.

Ізраїль взагалі є яскравим прикладом відновлення туристичної індустрії та навіть ведення туризму під час війни. Оскільки країна перебуває у військових конфліктах, Ізраїль все ж зміг адаптувати туризм до постійних конфліктних ситуацій.

Враховуючи досвід країн, які перебували у схожих політичних та економічних ситуаціях, може бути використаний як орієнтир для швидкого та ефективного відродження туристичного сектору. Херсонській області потрібно було б звернути увагу на розвиток військового туризму з використанням туристичних та рекреаційних об'єктів, таких як поля битв, пам'ятники, місця поховань, оборонні об'єкти та музеї.

Повоєнне відновлення туристичної індустрії також має базуватися на національно-патріотичному вихованні молоді. Це пов'язано з тим, що в умовах, коли існує пряма загроза втрати статусу нації, вкрай необхідно здійснювати системні заходи, спрямовані на посилення патріотичного виховання підростаючого покоління [38].

Що стосується міжнародного туризму, то тут можна продемонструвати національну свідомість українців, які діють на основі національних та європейських цінностей. Узагальнюючи зібрану нами інформацію, ми дійшли висновку, що найбільш перспективними

стратегічними напрямками розвитку туризму в повоєнний період відновлення Херсонщини є:

- ✓ активне впровадження освітнього, етнічного та патріотичного ділового, екологічного та військового туризму;
- ✓ активна реалізація стратегії розвитку міжнародного туризму;
- ✓ побудова міцних взаємозв'язків з країнами ЄС для підтримки та допомоги туристичної індустрії у післявоєнний період Херсонщини.
- ✓ створення умов для підвищення інтересу у іноземних туристів до культурних та архітектурних пам'яток Херсонщини;
- ✓ розвиток інноваційних способів реалізації туристичних послуг [14, с. 40].

Також у ситуації яка склалася в туристичній індустрії Херсонської області для розробки стратегічних напрямів розвитку туристичної галузі пропонуємо поділити напрямки підтримки на три групи:

1) переломне управління щодо згладжування наслідків післявоєнного відновлення туристичної індустрії, тобто переглянути податки та збори, підвищити цифрові навички працівників індустрії туризму, інтегрувати туристичну галузь Херсонщини у загальну стратегію відновлення економіки регіону та створити антикризовий механізм управління;

2) прискорити відновлення туристичної галузі – заохочувати інвестиційні потоки в туристичну сферу; проводити підготовку мандрівників до подорожі; створити нові робочі місця; враховувати екологічну стійкість в туристичних зонах; підвищити роль маркетингових досліджень, операційної діяльності та маркетингу на туристичному ринку; створити спеціальні органи управління для регулювання відновлення туристичної галузі;

3) планувати розвиток галузі, тобто диверсифікація ринків, продуктів і послуг, впроваджувати інвестиції в маркетингові дослідження та

діджиталізувати процес, підвищення ефективності функціонування туристичної галузі на всіх рівнях, передбачення кризових ситуацій та інвестиції в людський капітал.

Серед усіх негативних наслідків нинішньої кризи в туристичній галузі важливо відзначити такі: сучасна туристична індустрія вже давно стоїть на порозі серйозних змін. Пандемія коронавірусу та післявоєнний період, ймовірно, прискорять прийдешні трансформації. Це стосуватиметься, наприклад, більш активно впроваджувати технологію віртуальної реальності та економії вражень. Інструменти, що використовуються для задоволення потреб мандрівників, зміняться, але самі потреби залишаться незмінними (мобільність, спілкування, нові емоції, потреба в знаннях).

Останніми роками використання процес діджиталізації лише зростає на туристичному ринку. Тенденція до діджиталізації супроводжується поступовою переорієнтацією всіх суб'єктів ринку на онлайн-сферу з відповідною переорієнтацією фінансових надходжень, що створює передумови для більшої прибутковості галузі туризму. Тому розробка та просування продуктів діджиталізації як на традиційних, так і нових туристичних ринках видається перспективним напрямком сьогодення.

Тому, проаналізувавши ситуацію Херсонського регіону, ми робимо висновок, що повномасштабне вторгнення залишить негативний відбиток на функціонуванні туристичної індустрії області. Але спираючись на досвід країн, які проходили через такі складні уроки життя, Херсонщина має потенціал для відновлення індустрії туризму. Досить вагоме місце у відродження туристичної індустрії Херсонщини займатиме саме «туризм пам'яті», який передбачає вшанування пам'яті загиблих через повномасштабне вторгнення країни-окупанта, також варто звернути увагу на розробку стратегії введення «воєнного туризму», для того щоб не тільки

на державному а й на світовому рівні була можливість висвітлити масштаби війни та руйнувань території нашого регіону; розробити «національно-патріотичний туризм», з метою попередження ризиків, які можуть здійснити майбутні покоління.

3.2. Напрями та інструменти розвитку туристичної індустрії

Введення воєнного стану має значний вплив на туристичну галузь, оскільки туристи можуть сприймати постраждалі райони як небезпечні та скасовувати або відкладати свої плани щодо подорожей та екскурсій. Однак після скасування воєнного стану туристична галузь може відновитися і навіть процвітати.

Війна має надзвичайно руйнівний вплив на туристичну галузь. Це пов'язано з тим, що вона пошкоджує інфраструктуру, перериває подорожі до небезпечних, загрозливих для життя місць і створює проблеми з безпекою для туристів. Однак існують повоєнні програми розвитку туризму, спрямовані на підтримку відновлення та функціонування туристичної галузі.

Повоєнне відновлення туристичної індустрії потребує стратегічного підходу, який поєднує короткострокові заходи з довгостроковими цілями сталого розвитку. Туризм може стати важливим двигуном економічного зростання, соціальної інтеграції та міжнародного співробітництва, якщо відновлення ґрунтуватиметься на інноваціях, адаптації до нових умов і партнерстві між державним, приватним секторами та міжнародними організаціями.

1. Пріоритетність безпеки та стабільності

Перша стратегічна задача – забезпечення безпеки для туристів. Для цього необхідно:

- Розмінувати території, відновити транспортну інфраструктуру та розробити плани екстреної евакуації.
- Інформувати туристів про безпечні маршрути та створювати спеціалізовані програми страхування подорожей.

Створення стабільного середовища сприятиме поверненню довіри туристів і зростанню туристичного потоку.

2. Відновлення та модернізація інфраструктури

Відновлення зруйнованих об'єктів туристичної інфраструктури має супроводжуватися їх модернізацією. Це включає:

- Впровадження сучасних технологій у проектування та будівництво готелів, туристичних центрів, а також екологічно чистих транспортних систем.
- Розвиток "розумних міст" (smart cities), які інтегрують туристичні послуги через цифрові платформи.

3. Переосмислення туристичного продукту

Повоєнні реалії можуть створити передумови для розвитку нових туристичних напрямків:

- **Воєнний туризм:** створення музеїв пам'яті, екскурсій до відновлених об'єктів, що пов'язані з історичними подіями війни.
- **Екотуризм:** акцент на відновленні природних територій і залученні туристів до екоресурсів регіону.
- **Культурний туризм:** популяризація регіональної ідентичності через фестивалі, ремесла та гастрономічні тури.

4. Залучення міжнародних інвестицій та підтримки

Міжнародна співпраця є ключовою для забезпечення фінансування та експертизи в процесі відновлення. Держави можуть:

- Створювати спеціальні фонди для відбудови туризму.
- Запускати партнерські програми з міжнародними організаціями, такими як Світовий банк або ЮНЕСКО, для відновлення об'єктів культурної спадщини.

5. Цифровізація та маркетинг

Для підвищення конкурентоспроможності туристичної індустрії важливим є впровадження цифрових технологій:

- **Цифровий маркетинг:** створення інтерактивних платформ, віртуальних турів, рекламних кампаній для міжнародних туристів.
- **Аналітика даних:** використання big data для прогнозування туристичних потоків і адаптації послуг до потреб ринку.

6. Розвиток людського капіталу

Відновлення туристичної галузі потребує кваліфікованих кадрів. Для цього необхідно:

- Запроваджувати програми навчання та перекваліфікації в галузі туризму, зокрема для осіб, які втратили роботу через війну.
- Створювати умови для залучення молоді та стимулювати підприємництво у сфері туризму.

7. Фокус на сталий розвиток

Розвиток туристичної галузі після війни має бути спрямований на забезпечення довготривалих екологічних, соціальних та економічних вигод. Це включає:

- Використання екологічно чистих технологій у будівництві та експлуатації об'єктів.
- Забезпечення участі місцевих громад у туристичних проєктах і розподілі доходів.

8. Відновлення міжнародного іміджу

Одна з найважливіших стратегій – формування позитивного іміджу країни через туризм. Організація міжнародних заходів, культурних обмінів та інформування про успішні кейси відновлення сприяють покращенню сприйняття регіону як привабливого туристичного напрямку.

Відновлення інфраструктури є однією з ключових моделей політики для розвитку післявоєнного туристичного бізнесу і вимагає масштабних інвестицій. Відновлення інфраструктури включає ремонт і будівництво доріг, аеропортів та інших транспортних об'єктів, а також відновлення основних комунальних послуг, таких як електро-та водопостачання. Розвиток інфраструктури має важливе значення для відновлення післявоєнної туристичної галузі, оскільки дозволяє туристам подорожувати постраждалими територіями. Розвиток інфраструктури також сприяє створенню робочих місць і можливостей економічного розвитку для місцевих громад [45].

Культурно-історичний туризм можна вважати однією з програмних моделей розвитку туризму в післявоєнний період. Культурно-історичний туризм передбачає популяризацію та збереження унікальних культурно-історичних об'єктів та подій у постраждалих регіонах України. Культурний туризм сприяє залученню туристів до постраждалих регіонів та надає економічні можливості місцевим громадам через розвиток туристичної індустрії в конкретних регіонах та продаж культурно-історичних туристичних продуктів і послуг. Сюди входять екскурсії, культурні фестивалі та освітні програми, які популяризують історію та культуру певного регіону. У нашій країні кожен регіон має свої історичні та культурні особливості, що становлять особливий інтерес.

Громадський туризм – це ще одна програмна модель розвитку повоєнного туризму. Місцевий туризм зосереджується на сталих та відповідальних туристичних практиках і залучає місцеві громади до

туристичної індустрії. Місцевий туризм може допомогти відродити післявоєнну туристичну індустрію, надаючи можливість місцевим громадам розробляти та продавати власні туристичні продукти та послуги. Це може включати проживання в сім'ях, місцеві екскурсії та культурні заходи, які надають туристам автентичний досвід [46].

Ефективний маркетинг і промоція також відіграють важливу роль у розвитку повоєнного туризму. Маркетингові та промоційні кампанії можуть допомогти змінити сприйняття території як небезпечної чи пошкодженої, а також привабити туристів до цієї місцевості. Маркетинг і промоція можуть здійснюватися за допомогою різних каналів, включаючи соціальні мережі, онлайн-рекламу та кампанії, спрямовані на певні демографічні групи. Ефективний маркетинг і промоція можуть сприяти відновленню і зростанню післявоєнної туристичної галузі, приваблюючи туристів і приносячи дохід місцевому бізнесу.

Хоча це правда, що воєнний стан негативно впливає на туризм, є також свідчення того, що інтерес до постконфліктного туризму з часом зростає. Частково це пов'язано з тим, що туристи часто цікавляться місцями, які пережили конфлікт або військове вторгнення, і хочуть дізнатися про історію та культуру цієї місцевості. Крім того, постконфліктний туризм можна описати як форму «темного туризму». У таких ситуаціях відвідують місця, пов'язані зі смертю, трагедією і стражданнями, як цивільні особи, так і військовослужбовці, які віддали своє життя за Батьківщину. Зі скасуванням воєнного стану туристична галузь може отримати можливість скористатися підвищеним інтересом до постконфліктного туризму. Популяризуючи територію як місце історичного та культурного значення та висвітлюючи кроки, зроблені для відновлення безпеки та стабільності, туристичні оператори можуть

залучити відвідувачів, зацікавлених у вивченні минулого та сьогодення територій, що постраждали від військової агресії [47].

Під час конфліктів і нестабільності інвестиції в інфраструктуру та розвиток, як правило, відходять на другий план, поступаючись більш нагальним питанням, таким як безпека та гуманітарна допомога. Однак зі скасуванням воєнного стану для туристичної галузі можуть з'явитися можливості отримати вигоду від збільшення інвестицій в інфраструктуру та загальний розвиток в окремих постраждалих регіонах і в країні в цілому. Після скасування воєнного стану уряди та приватні інвестори, можливо, будуть більш охоче інвестувати в регіон, оскільки стабільність і безпека будуть більш гарантованими. Це, ймовірно, призведе до створення нових туристичних об'єктів, покращення транспортної інфраструктури та модернізації існуючих готелів і курортів. Збільшення інвестицій в інфраструктуру та розвиток привабить більше туристів до регіону та підтримає зростання туристичної галузі [43].

Державно-приватне партнерство (ДПП) може бути ефективною моделлю для розвитку післявоєнного туризму. Державно-приватні партнерства залучають державні установи, приватний сектор та місцеві громади, які працюють разом для підтримки відновлення та зростання туристичної галузі. Завдяки державно-приватним партнерствам державні установи можуть надати фінансування та ресурси для відновлення пошкодженої інфраструктури, а приватні компанії можуть інвестувати в нові туристичні продукти та послуги. Місцеві громади також можуть відігравати певну роль у процесі відновлення, сприяючи розробці нових туристичних продуктів і послуг та просуваючи регіон серед внутрішніх і міжнародних відвідувачів [44, 48].

Значну увагу слід приділяти програмам розбудови туристичного потенціалу та навчання, оскільки вони також можуть стати ефективними

моделями розвитку туризму післявоєнних ситуацій. Ці програми спрямовані на розвиток навичок і знань, необхідних для підтримки зростання туризму, а також на підготовку та навчання місцевих громад і туристичних операторів. Програми розбудови потенціалу та навчання можуть допомогти підвищити якість туристичних продуктів і послуг та підтримати розробку нових туристичних продуктів і послуг, пристосованих до потреб та інтересів туристів. Вони також можуть підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі в цілому, надаючи громадам і туристичним операторам інструменти та ресурси, необхідні для досягнення успіху на конкурентному туристичному ринку.

Хоча війна має значний вплив на туристичну галузь, існуючі політичні моделі розвитку туристичного бізнесу в післявоєнний період можуть сприяти відновленню та зростанню туристичної галузі. Розвиток інфраструктури, культурний і громадсько-орієнтований туризм, а також ефективний маркетинг і просування – все це ефективні моделі політики для розвитку туристичного бізнесу в післявоєнний період. Застосовуючи ці моделі політики, туристична галузь може відновитися після війни і продовжувати підтримувати економічне зростання на постраждалих територіях.

Хоч війна й значно впливає на туристичну галузь, технологічний розвиток і нові тенденції пропонують багато можливостей для розвитку повоєнної туристичної індустрії. Деякі з нових тенденцій та інновацій, які можуть бути застосовані для розвитку післявоєнного туризму, перераховані нижче. Сталий туризм – одна з нових тенденцій, яка може бути застосована до розвитку повоєнної туристичної індустрії. Сталий туризм передбачає просування відповідальних туристичних практик з акцентом на охорону навколишнього середовища, розвиток громад та соціальну відповідальність [49, 50].

Впроваджуючи практики сталого туризму, туристична індустрія може привабити екологічно свідомих туристів, які зацікавлені в пізнанні природної краси та культурної спадщини регіону. Це може створити економічні можливості для місцевих громад, одночасно захищаючи місцеві природні та культурні ресурси.

Цифрова трансформація – ще один тренд, який можна застосувати до розвитку післявоєнної туристичної галузі. Туристична галузь може використовувати цифрові технології, щоб покращити досвід відвідувачів, оптимізувати операції та продемонструвати світові визначні пам'ятки Херсонського регіону.

Цифрова трансформація включає використання мобільних додатків для туристичних послуг, віртуальної реальності для віддалених напрямків і платформ онлайн-бронювання, які пропонують зручність і простоту для туристів. Використовуючи цифрові технології, туристична галузь може залучити більше технічно підкованих туристів, а також підвищити операційну та економічну ефективність.

Культурно-кулінарний туризм – ще одна сфера, яка може бути використана для розвитку післявоєнної туристичної галузі. Культурно-кулінарний туризм приваблює туристів, просуваючи унікальні культурні традиції Херсонського регіону.

Культурний та кулінарний туризм створює економічні можливості для місцевих громад, просуваючи місцеві ремесла, культурні заходи та кулінарний досвід. Висвітлюючи унікальні культурні та кулінарні традиції регіону, туристична індустрія може привабити туристів, які зацікавлені у вивченні місцевої історії та культури.

Спільні партнерства – ще один напрямок, який можна використовувати для розвитку туристичної галузі в післявоєнний період відновлення.

Партнерство передбачає співпрацю між різними зацікавленими сторонами в туристичній галузі, включаючи державні установи, неурядові організації та місцеві громади. Формуючи партнерства співпраці, туристична галузь може використовувати колективні ресурси та досвід різних зацікавлених сторін для просування привабливості регіону. Спільні партнерства також можуть сприяти обміну знаннями та кращими практиками для сталого розвитку туризму і підтримувати довгострокове зростання та сталість туристичної галузі.

Віртуальна реальність (VR) – це є інноваційна технологія, яка може бути використана для розвитку та відновлення післявоєнної туристичної індустрії. Завдяки VR туристи можуть відчувати туристичні дестинації у більш захоплюючий спосіб без необхідності фізичного переміщення. Це особливо корисно для туристичних напрямків, які сильно постраждали від війни або наразі є небезпечними для відвідування. VR може надати туристам унікальний інтерактивний досвід, який може продемонструвати красу і культурну спадщину місцевості. Це може привабити більше туристів і підвищити популярність регіону на глобальному рівні.

Доповнена реальність (AR) – це ще одна технологія, яка може бути використана для розвитку та відновлення післявоєнної туристичної індустрії. AR може покращити туристичний досвід, додаючи цифрову інформацію та віртуальні об'єкти до реального середовища. AR може бути використана для надання туристам інформації про місцеву історію та культуру. Це також можуть бути інтерактивні путівники. Це може не лише підвищити освітню цінність туристичного досвіду, але й надати туристам більш захопливий та захоплюючий досвід.

Мобільні додатки також можуть бути використані для розвитку післявоєнної туристичної індустрії. Мобільні додатки можуть надавати туристам широкий спектр послуг, включаючи системи бронювання та

оплати, місцеві путівники та туристичну інформацію. Мобільні додатки можна налаштовувати, щоб забезпечити персоналізований досвід, пристосований до потреб і вподобань кожного окремого туриста. Це може підвищити зручність і легкість подорожей, а також забезпечити платформу для просування регіону серед глобальної аудиторії.

Маркетинг у соціальних мережах може бути використаний для відновлення післявоєнної туристичної індустрії. Платформи соціальних мереж можуть забезпечити економічно ефективний і дієвий спосіб охопити глобальну аудиторію і просувати регіон серед потенційних туристів. Маркетинг у соціальних мережах може використовувати візуальний контент, такий як фотографії та відео, щоб продемонструвати красу і культурну спадщину регіону. Також може бути використаний інфлюенсер - маркетинг, коли популярні авторитети (блогери) в соціальних мережах просувають регіон серед своїх підписників.

Розвиток туристичної галузі створює передумови для створення нових робочих місць, підтримання високого рівня життя, покращення системи охорони здоров'я, збільшення інвестицій та покращення платіжного балансу країни. Державна політика у сфері туризму полягає у розширенні використання маркетингових заходів, спрямованих на раціональне та ефективне використання природних, історичних, культурних та соціальних ресурсів.

Розглянемо стратегічні перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії (табл. 2.1).

Таблиця систематизує ключові напрями, конкретні дії та очікувані результати, які спрямовані на ефективне відновлення туристичної галузі після війни. Її структура дозволяє швидко зрозуміти основні стратегічні цілі та методи їх досягнення.

1. Логічна структура

Таблиця побудована за принципом взаємозв'язку між трьома основними елементами:

- Напрямок: визначає основні аспекти відновлення.
- Дії та заходи: конкретизує, що потрібно зробити в рамках кожного напрямку.
- Очікувані результати: підкреслює вигоди або позитивні наслідки реалізації зазначених заходів.

Це дозволяє чітко простежити зв'язок між стратегією та практичним впровадженням.

2. Комплексний підхід

У таблиці охоплено всі ключові аспекти відновлення туристичної індустрії: економічні, соціальні, екологічні та іміджеві.

Така структура демонструє інтеграційний характер туризму, який впливає на багато секторів економіки та суспільства.

3. Фокус на інноваціях та сталості

Таблиця підкреслює важливість сучасних підходів, зокрема цифровізації та використання екологічно чистих технологій. Це відповідає сучасним глобальним трендам у туризмі, спрямованим на сталий розвиток та екологічну свідомість.

4. Гнучкість та адаптивність

Кожен напрямок містить практичні заходи, які можуть бути адаптовані залежно від масштабів руйнувань та специфіки регіону. Наприклад, розвиток воєнного туризму актуальний для країн із багатою історією конфліктів, тоді як інші регіони можуть більше зосередитися на екотуризмі чи культурних заходах.

5. Орієнтація на довгостроковий результат

Очікувані результати включають не лише економічні вигоди (зростання туристичного потоку, створення нових робочих місць), але й

соціальні та культурні переваги (підвищення рівня довіри, інтеграція місцевих громад). Це забезпечує стабільність і тривалу віддачу від інвестицій.

Таблиця 2.1.

Стратегічні перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії

Напрямок	Дії та заходи	Очікувані результати
Безпека та стабільність	Розмінування територій Відновлення транспортної інфраструктури Розробка планів евакуації	Зростання довіри туристів Відновлення туристичних потоків
Інфраструктура	Відбудова готелів, транспортних вузлів, культурних об'єктів Використання сучасних технологій	Модернізована інфраструктура Підвищення конкурентоспроможності регіону
Туристичні продукти	Воєнний туризм (музеї, пам'ятні маршрути) Екотуризм Культурний туризм	Урізноманітнення пропозицій Залучення нових сегментів туристів
Міжнародна підтримка	Залучення інвестицій з Партнерство міжнародними організаціями	Додаткове фінансування Експертна підтримка
Цифровізація та маркетинг	Віртуальні тури Цифрові платформи для бронювання Використання аналітики даних	Покращення обслуговування Приваблення міжнародних туристів
Розвиток людського капіталу	Навчання та перекваліфікація кадрів Підтримка молоді та підприємців	Зростання професіоналізму Створення нових робочих місць
Сталий розвиток	Екологічно чисті технології Участь місцевих громад у проектах	Збереження довкілля Підвищення рівня добробуту населення

Міжнародний імідж	Організація культурних і міжнародних заходів Промоція успіхів Відновлення	Покращення сприйняття країни Збільшення туристичного потоку
--------------------------	---	--

Джерело: створено автором

Дана таблиця структурно відображає основні напрями та конкретні кроки для успішного відновлення туристичної галузі після війни. Це є інструмент планування та аналізу, який дозволяє оцінити масштаби відновлення туристичної індустрії та розробити стратегічний план дій. Вона відображає багатовекторний підхід, який є необхідним для сталого відродження галузі в умовах післявоєнної відбудови.

Стратегічні перспективи повоєнного відновлення туристичної індустрії включають комплексний підхід, орієнтований на інновації, партнерства та сталий розвиток. Туризм має потенціал стати не лише джерелом економічного відродження, але й символом зцілення та єдності суспільства після війни.

Отже, індустрія туризму має потенціал для повоєнного відновлення та економічного зростання. Впроваджуючи інноваційні рішення такі, як: віртуальна реальність, доповнена реальність, маркетинг у соціальних мережах, мобільні додатки, туристична індустрія може привабити більше туристів, а також провести агітацію (прорекламувати) регіон на світовій арені та для міжнародної аудиторії. Ці інноваційні рішення можуть бути використані для підтримки відновлення та зростання післявоєнної туристичної галузі.

ВИСНОВКИ

Дослідження проблематики впливу війни на туристичну діяльність та її повоєнне відновлення є складним і багатогранним питанням, яке включає в себе низку теоретичних засад. Деякі головні теоретичні основи, які використовувалися нами для розуміння впливу війни на туризм та його повоєнне відновлення, включають соціологічні та економічні теорії.

Запровадження воєнного стану, ведення активних бойових дій, масові ракетні обстріли – все це має прямий вплив та негативні наслідки для розвитку та відновлення туристичної індустрії. Адже ці процеси зачіпляють кожен вид діяльності і вносять зміни в класичне функціонування галузі, тому вивчення проблеми повоєнного відновлення туристичної індустрії Херсонщини, а також розробка ефективних шляхів подолання повоєнної кризи, напрямів та інструментів відновлення, мають фундаментальне значення для всієї туристичної індустрії.

Один із ключових висновків, який можна зробити з досліджень у цій сфері, полягає в тому, що війна має значний негативний вплив на туристичну діяльність. Це пов'язано з низкою факторів, серед яких проблеми безпеки, використання зброї в роботі інфраструктури та послуг, а також негативне висвітлення в засобах масової інформації. Як наслідок, у багатьох туристичних дестинаціях, які пережили воєнний стан, спостерігається зниження кількості туристів і доходів. Дослідження впливу війни на туризм є важливою галуззю науки, що має значні практичні наслідки для туристичних дестинацій, які постраждали від війни.

Туристична індустрія відіграє ключову роль в економічному відновленні постраждалих від війни територій. Хоча війна мала і продовжує наносити руйнівний вплив на місцеву економіку, туризм може надати вкрай необхідний поштовх, створюючи робочі місця, приносячи дохід і сприяючи культурному взаєморозумінню. Однак успіх повоєнного туризму залежить від низки чинників, зокрема від ситуації з безпекою, політичної стабільності, наявності інфраструктури та рівня інвестицій у туристичний сектор. Туризм може бути потужним інструментом сприяння миру та економічному розвитку на територіях, що постраждали від війни, зокрема й Херсонська область.

Основними механізмами відновлення туристичної індустрії Херсонщини є:

- Туризм як інструмент економічного відродження

Туристична індустрія може стати важливим джерелом економічного зростання Херсонщини після війни. Відновлення туристичних об'єктів, залучення інвестицій у туристичну інфраструктуру та розвиток нових туристичних маршрутів сприятимуть створенню робочих місць, підвищенню рівня доходів місцевого населення та наповненню місцевих бюджетів.

- Реалізація потенціалу природних та культурних ресурсів

Херсонщина має унікальні природні (Асканія-Нова, Дніпро, Чорне море) та культурні ресурси, які можуть стати основою для розвитку різних видів туризму: екологічного, гастрономічного, історичного та пляжного. Їхня інтеграція у туристичну пропозицію допоможе відновити позитивний імідж регіону.

- Воєнний туризм як пам'ять про події війни

Воєнний туризм може стати новим напрямком, що дозволить зберегти пам'ять про події війни, сприяти національному примиренню та залучити

туристів, зацікавлених у вивченні сучасної історії. Це може включати музеї, меморіальні комплекси та маршрути, пов'язані з героїчними подіями на Херсонщині.

- Сприяння соціальній згуртованості та відродженню громад

Туризм сприятиме залученню місцевих громад до відновлення регіону. Місцеве населення може брати участь у розвитку малого бізнесу (агротуризм, ремесла, гастрономія), що підвищить рівень соціальної згуртованості та добробуту.

- Залучення міжнародної підтримки та партнерств

Відновлення туристичної інфраструктури на Херсонщині потребуватиме активної співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, ЄС та Світовий банк. Це забезпечить фінансування, технічну підтримку та приверне увагу до відновлення регіону.

- Необхідність інноваційних підходів та сталого розвитку

Для успішного відродження туристичної індустрії потрібні сучасні підходи, зокрема цифровізація, впровадження "зелених" технологій і розвиток екологічно чистого туризму. Стратегія розвитку має бути спрямована на довгостроковий сталий результат.

- Формування позитивного міжнародного іміджу регіону

Туризм може стати платформою для відновлення іміджу Херсонщини на міжнародній арені. Організація культурних і міжнародних заходів, висвітлення успіхів у відновленні інфраструктури допоможуть повернути довіру туристів і партнерів.

Відновлення туристичної інфраструктури (участь інвесторів у початковому процесі відновлення та реконструкції туристичної інфраструктури, надання пільгових/простих кредитів для відновлення пошкодженої інфраструктури, розробка та реалізація планів розвитку туризму на території Національного природного парку в Херсонській

області, створення каталогу зруйнованих туристичних об'єктів, часткове пошкодження та руйнування туристичних об'єктів) (відновлення та введення в експлуатацію, реставрація історичних пам'яток та культурних цінностей).

Інституційне забезпечення туристичної діяльності (прийняття Закону України «Про туризм» відповідно до існуючих директив ЄС; розробка та реалізація програм реабілітації та реінтеграції осіб, які постраждали в наслідок конфлікту в Херсонській області (військовослужбовці, члени їхніх сімей, внутрішньо-переміщені особи, жінки та діти з тимчасово окупованих територій); класифікація готелів стандартів, створення фонду розвитку туризму та запровадження інших механізмів залучення інвестицій для фінансування туристичної галузі, у тому числі краудфандингу).

Перспективним для подальших досліджень є розробка теоретико-методологічного забезпечення формування місцевих та регіональних програм повоєнного розвитку туристичної галузі, створення методик відновлення рекреаційного, історико-культурного та туристичного потенціалу, підвищення привабливості туристів.

Хоч наслідки війни є руйнівними для туристичної індустрії постраждалих територій, але все ж існують перспективи для розвитку туристичної діяльності в післявоєнний період.

В даний час, через нестабільну ситуацію на Херсонщині, спричинену війною, робити якісь результати та конкретні висновки щодо відновлення та розвитку туристичної індустрії дуже важко. Складно прогнозувати подальший розвиток та відновлення галузі, але без перебільшення можна стверджувати, що туристична індустрія стане однією зі сфер, які допоможуть регіону вижити в повоєнну кризу, за умови, що застосовано правильні стратегії маркетингу у цій галузі.

Тому, туристична індустрія відіграє стратегічну роль у повоєнному відновленні Херсонщини. Вона сприяє не лише економічному розвитку регіону, а й відновленню його культурної та соціальної цілісності. Для ефективного використання потенціалу туризму необхідно забезпечити безпеку, залучити інвестиції, розробити інноваційні рішення та інтегрувати туризм у загальну стратегію відродження регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєєва Я.В. Міжнародний досвід відбудови туристичного сектору після збройних конфліктів: можливості для України. Матеріали Міжнар. туристичного форуму «Туризм в Україні: виклики та відновлення». К.: КНЕУ, 2023. 337 с. С.257-259.
2. Аналіз чинників розвитку туризму в регіоні. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum
3. Атаманчук З. А. Розвиток міжнародного туризму в умовах пандемії COVID-19: тенденції та очікування. Бізнес Інформ. 2020. №5. С. 94–99. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-94-99>
4. Афанасова О. О. Воєнний туризм в Україні: стан і перспективи: кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 86 с.
5. Баженова С., Пологовська Ю., Бикова М. Реалії розвитку туризму в Україні на сучасному етапі. Наукові перспективи. 2022. № 5(23). С. 168–180. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-168-180](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-168-180)
6. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-4>.
7. Барсукова О. Подорожі під час війни: де дозволено відпочивати і як безпечно організувати мандрівку. URL: <https://life.pravda.com.ua/travel/2022/06/20/249177/>.

8. Бойко В.О., Далевська Н.М. Розвиток туризму після збройних конфліктів у різних країнах світу. 2022. – С. 5–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2022-3-1>
9. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., Лучка О. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Вип. 62. С. 178–196. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>
10. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., Лучка О. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. № 62. С. 178-196. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>
11. Бордун О., Шевчук В., Монастирський В., та ін. Втрати та напрями порятунку туристичного бізнесу України в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2022. Випуск 62. С. 178–196. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.62.0.6214>
12. Буряк В. Г., Волошин О. В., Юріна Ю. М., Сорокіна А. М., Попова К. І. (2024). Стратегічні напрями розвитку місцевого гастрономічного туризму для формування іміджу території. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Economic Sciences*, (51), 5-14. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2024-51-1>
13. Васильчук В. Військовий туризм як фактор сакральності в сучасній Україні. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Сакральне та туризм». К.: ТОВ «Геопринт», 2023. 325 с. С.305-308.
14. Військовий туризм: все, що треба знати про відпочинок із автоматом. URL: <https://tsn.ua/tourism/viyskoviy-turizm-vse-scho-treba-znati-pro-vidpochinok-iz-avtomatom-353384.html>.
15. Гаврилюк А.М. Міжнародний досвід розвитку туризму в умовах війни та пост воєнний період. Матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ.

конф. «Гостинність, сервіс, туризм: досвід, проблеми, інновації». К.: КНУКІМ, 2022. 294 с. С.93-95.

16. Географічні чинники розвитку міжнародного туризму [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://elise.com.ua/ru/content>

17. Гончарова К. Великі втрати. Стало відомо, як постраждав туризм в Україні через війну. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/poteri-dohodov-stalo-izvestno-postradal-turizm-1655198708.html>.

18. Гук Н. А. Міжнародний туризм в Україні: реалії та перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 71. С. 99–102.

19. Дворська І. Туристична галузь після війни: чи можлива реанімація та антикризове управління? URL: <https://blog.liga.net/user/idvorskaya/article/44952>

20. Демків Ю. М., Стукач Т. М. Українська туристична галузь у світовому середовищі: адаптація за умов впливу глобальної міжнародної кризи COVID-19. Бізнес-навігатор. 2020. № 4. С. 18–25. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.60-3>

21. Євочка В. Й. (2023). Туристична діяльність в Україні у воєнний період. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених і студентів 2 березня 2023 року Україна. Львів, с. 487-488.

22. Закон України «Про туризм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

23. Зарубіна А.В., Сіра Е.О., Демчук Л.І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>.

24. Зарубіна, А., Сіра, Е., & Демчук, Л. (2022). Особливості туризму в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство, (41). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>

25. Історія розвитку, види та функції туризму. URL:<http://knowledge.allbest>
26. Калущкий І. Ф., Ковальська Л. В. 2016. Розвиток туризму в умовах фінансово-економічної нестабільності та військово-політичного конфлікту в Україні. Географія і туризм. 33. С. 19-29.
27. Класифікація туризму. URL: <http://elise.com.ua/content/13-klasifikatsiya-turizmu>
28. Колосінська М. І. Підходи до класифікації видів та форм туризму. Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. 2016. № 9. С. 146–150.
29. Корчевська Л. Стан, особливості та перспективи туризму у воєнний та поствоєнний періоди. Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект: матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції, м. Чернівці, 5 травня 2022 р. Чернівці: Технодрук, 2022. С. 337–341.
30. Круглий стіл «Проблеми розвитку туризму в Україні в умовах війни» URL: <https://www.bati.nubip.edu.ua/index.php/ua/news-43/kruhlyy-stil-problemy-rozvytku-turyzmu-v-umovakh-viyny.html>.
31. Марченко О. А. Концептуальні засади регіонального розвитку туристичної індустрії. Економіка і суспільство. 2017. № 10. С. 454– 458.
32. Моца, А., Шевчук, С., & Серета, Н. (2022). Перспективи післявоєнного відновлення сфери туризму в Україні. Економіка та суспільство, (41). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-31>
33. Носирєв О., Деділова Т., Токар І. Розвиток туризму та індустрії гостинності в стратегії постконфліктного відновлення економіки України. Соціально-економічні проблеми і держава. 2022. Вип. 1(26). С. 55–68. URL:<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2022/22nooveu.pdf>

34. Обозна А. О. Аналіз стану розвитку вітчизняної туристичної галузі у відповідності з міжнародними рекомендаціями статистичних показників. Ефективна економіка. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
35. Основні поняття туризму. URL: <http://elise.com.ua/content>
36. Офіційний сайт «Державного агентства розвитку туризму». URL: <https://www.tourism.gov.ua/>.
37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
38. Перспективи розвитку туризму. URL: http://geci-new.geci.cn.ua/txt/konf/9_turizm.pdf
39. Приседська В. Як переживає війну туристична галузь. BBC.com, 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62004034>.
40. Прищепя Д. А. Вплив війни на розвиток туристичної діяльності в Україні. Кваліфікаційна робота. Дубляни, 2023. 65 с.
41. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayinivid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>
42. Прокопишин-Рашкевич Л. М., Шадурська Б. О., Петрович Й. М. Індустрія туризму в Україні: перспективні напрями та виклики сучасності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. № 1. С. 72–82. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2020.01.072>
43. Рева Т.Ю. Аналіз стану туризму в Україні під час війни. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства». НУ «Запорізька політехніка», 2022. 770 с. С.338-341.

44. Роїк О. Р., Недзвецька О. В. Шляхи розвитку туристичної сфери України у воєнний період. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. 2022. Випуск 46. С. 11-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-2>
45. Романова А. А. Управління розвитком туристичної сфери в умовах збройних конфліктів. Modern Economics. 2018. № 9. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V9\(2018\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V9(2018)-12).
46. Слизький А.С. Виклики та вплив війни на розвиток та функціонування туристичної галузі в Україні. Матеріали Міжнар. туристичного форуму «Туризм в Україні: виклики та відновлення». К.: КНЕУ, 2023. 337 с. С.177-179.
47. Тараненко Г. Г. Розвиток туризму в сучасних умовах: реалії та перспективи. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9902>
48. Тараненко Г. Г. Розвиток туризму в сучасних умовах: реалії та перспективи. Ефективна економіка. 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.1.90>
49. Туристична Україна на міжнародних виставках. URL: www.kiev-diplom.com/110-turistichna-ukrayina-namizhnarodnixvistavkax.html
50. Хохлов, М. (2024). Темний туризм в Україні: культурні аспекти, етичні виклики та можливості в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (64). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-156>
51. Чорний О. Найкращі часи – попереду. Що відбувається з туризмом в Україні під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/samyerkie-vremena-vperediproishodit-turizmom1657645856.html>
52. Як війна в Україні вплинула на європейський туризм? URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/yak-viyna-vukrayinivplinula-na-ievropeyskiy-turizm>

53. Як війна змінить мандрівки Україною після перемоги над ворогом. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/novayastranitsa-voyna-izmenit-puteshestviya-1649942226.html>.
54. International tourism consolidates strong recovery amidst growing challenges. (2022) Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347>
55. Kaspar C. Die Tourismuslehre im Grundriss. – Bern, Stuttgart, Wien: Haupt, 1996. – 194 s.
56. Tourism and Economic Development Issues. URL: https://www.researchgate.net/publication/269113395_Tourism_and_Economic_Development_Issues.
57. Travel and Tourism Economic Impact 2021. URL: <http://www.wttc.org>.
58. UNCTAD statistics : website. URL: <http://www.unctad.org>
59. UNWTO Tourism Highlights (2019Edition). URL: http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2022.pdf 62.
60. World Travel & Tourism Council. URL: <https://www.wttc.org/>